

JAARBOEK

VAN HET

KONINKLIJK NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP

VOOR

MUNT- EN PENNINGKUNDE

ONDER DE ZINSPREUK

„Concordia res parvae crescunt”

TE

AMSTERDAM



V. 1918.

AMSTERDAM

JOHANNES MÜLLER

1918.

Dubbele gouden Rozenobels door Leicester
in 1586 geslagen.



Bij het 18^{de} artikel van het tractaat, 10 Aug. 1585 tusschen koningin ELISABETH van Engeland en de Staten-Generaal gesloten ¹⁾, was bepaald: «que le dit Gouverneur-général et le Conseil d'Etat reformeront pareillement les abus qui se trouveront au fait de la Monnaie es dites Provinces et les reduiront à certain ordre et feront que l'argent qui est de cours esdites Provinces, au quelque autre, ne puisse être chargé pour n'en hausser la valeur sans le consentement de Sa Majesté ou de son Gouverneur».

Zeker was het meer dan tijd, dat er krachtige maat-

¹⁾ J. DU MONT. *Corps Universel diplomatique du droit des gens*. Amsterdam, 1728. vol. V. p. 455.

regelen genomen werden tot herstel van het muntwezen, want vele misbruiken «op het stuk van de Munte» waren ingeslopen, deze uit te roeien en ons land te zuiveren van de talrijke minderwaardige buitenlandsche speciën was dringend noodig. Wij herinneren er b.v. slechts aan, dat het hier te lande in groote getale in omloop zijnde gouden Engelsche geld van hoog gehalte versmolten werd en vermnt tot minderwaardige stukken, die dan weder werden uitgegeven naast de reeds zoo talrijke buitenlandsche gouden en zilveren munten hier in omloop, die de inlandsche speciën bijna geheel verdrongen.

Een der opdrachten nu, aan LEICESTER uit Engeland medegegeven, luidde:

«To advise in what sort the abuses in raisinge and abatinge the value of money maie be reformed, and the coynes reduced to one certaine value, to thend the soldieres maie receive and paie their money att one rate».

In zijne in 1844 door J. BRUCE uitgegeven briefwisseling¹⁾ blijkt op welke wijze LEICESTER trachtte het muntwezen hier te lande te verbeteren, verbeteringen, waarbij hij niet zelden in botsing kwam met de Staten-Generaal en met de privilegiën aan de stad Dordrecht, als zijnde de eenige Munt van Holland toegekend.

15 December 1585 schrijft LEICESTER aan Sir FRANCIS WALSINGHAM, Secretaris van koningin ELISABETH: ²⁾

¹⁾ *Correspondence of ROBERT DUDLEY, earl of LEYCESTER, during his government of the Low Countries in the years 1585 and 1586. Edited by JOHN BRUCE. F. S. A. Treasurer of the CAMDEN Society London 1844.*

²⁾ BRUCE. I. c. p. 27.

Ther ys another matter which I wold gladly be assured of; I wrote yt in an other lettre, touching the allowance of the souldyer, at what rate he shal be payd, whether after viii^d the day stirling, or after Flemysh money, wich maketh adoe here.

Dat men ook in Engeland wel inzag, dat het, vooral in het belang der Engelsche troepen zou zijn wanneer een cours werd vastgesteld, waartegen het Engelsche geld tegen het Hollandsche kon worden ingewisseld, blijkt uit den volgenden brief door W. BURGLEY, lord-treasurer of England 26 December 1585 aan LEICESTER gezonden ¹⁾, waarin hij tevens aandringt om stappen bij de Staten te doen tot regeling van het muntwezen door het sluiten van een aantal munthuizen.

I heare also, my lord, that there is gret gayne made of our coyn, both of gold and silvar ther, to the loss of our contrymen uttryng the same for that contry monnyes, and the gayn sought by merchants both of that country and of England, by choppyng and changing therof under the trew vallew; for, in truth, our monny, both gold and silver, is worth in eschange above xxxiiij^s the pownd, and yet the marchent holdeth the eschange but at xxxiiij^s . iiiij^d, and therfor, my lord, yow may do a good dede to cause some honnest skillfull men to make a trew assaye of the monnyes of that countrye, and rate both our gold and silver at the same price, and to cause our people to be well instructed at what prices they ought to utter our monnyes for the monnyes of those con (tryes). In this matter, I thynk a servant of alderman MARTYNS, that went over with the tresorer, can inform your lordship, or any of your counsell ther, what order war to be taken.

And I wish, also, that your lordship wold deale with the counsell of the states for reformation of ther myntes,

¹⁾ BRUCE. p 41

which, being many in nombre, serve only by fraude to gayne to them that ar the officers of the myntes, and to the decept of the people.

Zonder twijfel heeft ook LEICESTER ingezien, dat de talrijke munthuizen hier te lande werkzaam, een hinderpaal waren voor eene goede regeling van ons muntwezen en heeft hij bij de Staten-Generaal krachtig aangedrongen om door het verminderen van haar aantal het vervaardigen van minderwaardige speciën tegen te gaan. Deze inmenging was echter niet naar den zin van de Staten van Holland, die zich in hunne rechten verkort meenden te zien.

Reeds in hunne vergaderingen tusschen 7 en 17 Maart 1586 gehouden, hadden zij besloten ¹⁾, «dat door hunne gedeputeerden aan de Staten-Generaal zou worden geremonstreert, dat de confusiën en ongeregeldheden in het stuk van de Munt van daage tot daage meerder worden, en voel penningen zeer hoog booven de waarde uitgegeven, het welk in het einde sal redondeeren tot groote belasting van de ingezeetenen deeser landen, en nadeel van de traficque en commercie, sulks dat met ten eersten daarin dient voorsien en sonderling gelet, dat in den loop van den gelde gelijkheid mag worden gehouden na de waarde intrinsicque». Terwijl zij in hunne vergadering, 16 April 1586 gehouden, het volgende besluit namen: ²⁾

«Verstaan hebbende dat Zijne Exc. en die van de

¹⁾ *Resolutien van de Heeren Staaten van Holland en Westvriesland, in hun Edele Groot Mog. Vergadering genomen in den juare 1586-1587. p. 118*

²⁾ Aanteekening in handschrift van W. J. DE VOOGT over het muntwezen van Holland.

Raad van Staten doende waren om order te stellen op het stuk van de munten en 't selve, vermogens de autoriteyt hen gegeven, tot zig te trekken, en daarop absolutelyk te disponeren, insgelijks tegen de autoriteyt van de Heeren Staten, en de Souvereiniteit aan hen gehouden, is geresolveert also het stuk van de munt ijgenlyk is aankomende de Souverainiteyt, dat de Staten verstonden zelve redres te stellen».

Bekend is het, dat LEICESTER van uit Engeland financies zeer slecht gesteund werd, zoodat hij niet zelden groote moeite had om zijne troepen te betalen en zijn schuldenlast zeer aanzienlyk was. Van zijn geldverlegenheid werd nu handig door speculanten gebruik gemaakt, door hem voor te stellen hier te lande Engelsche rozenobels te doen slaan, en deze boven hunne waarde in omloop te brengen, hierdoor zou jaarlijks 30 tot 40 duizend pond verdiend worden, en ook het zenden van geld uit Engeland tot betaling der troepen zou kunnen achterwege blijven.

Lord BURGHLEY antwoordde ¹⁾, naar aanleiding van deze voorstellen door LEICESTER gedaan. hem 2 Februari 1586:

A matter concerning coinage shall be awnswered in a lettre of mine owne handes, yet your lordship shal understand what bargayn hath been made hear before the threasurers departure, with him und alderman MARRIN, that is, that hir majesty should be awnswared for the coinage of everie pownd, vizt. of gold in rozenobles, the summ of xxx^s where before theare ware paid ford the coinage but vi^s so as nowe the encrease is xxiiii^s, which by reckoning cometh in tale to x^d for every xx^s, that before was but iij^d;

¹⁾ BRUCE. p. 455.

Met het voorstel, was koningin ELISABETH echter weinig ingenomen, zooals blijkt uit BURGHLEY'S antwoord ¹⁾ aan LEICESTER van 6 Maart 1586:

My lord, I imparted to hir majesty the secret offer made to yow for to yield to hir majesty the gayn of xxx or xl^{re} pounds by the yere, for the permission to coyne the ross-nobles ther, but hir majesty wold not be tempted therwith; and suerly, my lord, I marvell how such a gayn can be made therof, for though for a reasonable porcion to be coyned there, at the first uttrance the same might be uttred for great gayn, yet when ther should be any plenty, the gredynes of them will be stayd, and the trew vallewe wold be knowen, and the estymation wold abate.

It wold be knowen to what quantitie he wold monthely or quaterly coyne, and if it should be taken in hand, and within a few months quayle for want of uttrance, the matter wold be evil spoken of, to erect up a coynadg in a forrayn country of our currant monney; but if the gayne might be suer, the proffit wold answer the speeche. As I may hear more from your lordship, so will I procede herin.

Nog minder dan de Engelsche koningin waren de Staten van Hollaënd met LEICESTER'S muntplannen ingenomen, toen hen bleek, dat het zijn voornemen was de nieuwe munt te Amsterdam te doen vervaardigen. De oprichting van een munthuis aldaar was geheel in strijd met het privilegie door MARIA VAN BOURGONDIE aan Dordrecht gegeven, volgens welk de Munt van Holland alleen te Dordrecht en nergens elders mocht gelegd worden. De regeering dier stad protesteerde dan ook tegen LEICESTER'S plannen en weigerde den eed op het placaat wegens den ophef der gemeene middelen af te leggen, totdat zij zekerheid zou hebben

¹⁾ BRUCE. p. 153.

ontvangen, dat de graaf van zijn voornemen had afgezien ¹⁾).

Het grootste struikelblok dat verder eene oplossing in den weg stond, was de waardebepaling van het Engelsche geld. LEICESTER had groot belang om de koers zoo hoog mogelijk te houden. Van de andere zijde werd natuurlijk het algemeen belang in het oog gehouden en daarom was in strijd eene bepaling van koers, boven de waarde in verhouding tot andere munten.

De vrees door lord BURGHLEY geuit in zijn brief aan LEICESTER van 18 Februari, dat het muntwezen hem veel moeilijkheden zou opleveren, werd wel waarheid, maar deze moeilijkheden waren ontstaan door LEICESTER's eigen schuld. Het willen uitgeven van munten ver boven de eigenlijke waarde, waardoor de belangen der ingezetenen zeer zouden worden geschaad en het slaan van voor Holland bestemde munten buiten de door privilegies aangewezen muntplaats, moest tot groote moeilijkheden aanleiding geven.

Wij laten hieronder volgen het besluit der Staten van Holland, genomen in hunne vergaderingen van 7—17 Maart 1586 «wegens het opregten van eene nieuwe Munt binnen Amsteldam; ten bevele van den Graaf van LEICESTER en het daartegen ingebracht Protest van de stad Dordrecht» ²⁾).

In de voorsz. vergaderinge is mede tot kennisse vande Staten gekomen dat sijn Exc. soude hebben

¹⁾ VAN DE WALL. *Privilegiën van Dordrecht*. p. 1480 en *Resolutiën van de Heeren Staaten van Holland en Westvrieland*. 1586. p. 177.

²⁾ VAN DE WALL. *Privilegiën van Dordrecht*. p. 1479—1484. *Resolutiën van de Staaten van Holland*. 1586. p. 122—125.

geconsenteert eenen *Hans Vlaminck* op te rechten een munt ende in deselue te slaen den enckelen ende dubbelden nobel ende andere penningen met de wapenen ende inscriptien van Engelandt ende dat volgende het schrijuen van sijn Exc. aen burgemeesteren ende regeerders der stadt Amsterdam denseluen *Hans Vlaminck* alle saecken was preparerende om de voorsz. munt binnen Amsterdam op te rechten ende soo tselue was strijdende tegens de priuilegien ende gerechtigheden van den lande ende namentlijck van de stadt Dordrecht soo is geresolueert dat sijn Exc. daer van remonstrantie sal worden gedaen ende sijn. tot dien eynde gecommitteert den heer van Schagen den aduocaet van den lande, mr. Joost de Menyn ende D. François Maelson. De voorsz. gecommitteerden hebben gerapporteert dat sijlyden opt vertoogh desen aengaende sijn Exc. gedaen ende de communicatie tusschen henlyden ende sijn Exc. daer op geuolght hadden verstaen dat sijn Exc. seer dienstig voor den lande hielde dat de voorsz. enckele ende dubbele nobelen ende andere penningen met de wapenen ende inscriptien van Engelandt alhier te lande soude werden gemunt soo tselue een goede munt was van oprechte alloy onder de gemeente ende oock in andere landen wel begeert ende dat allenthaluen tot voordeel vanden lande soude wesen dat de soldaten met sulck gelt souden worden betaelt dat sijn Exc. den voorsz. *Vlaminck* hielde voor alsulcken vertrouwden persoon daer voor hij selfs wilde responderen ende soo verre hem niet toe-

ghelaten werde in dese landen de munt te mogen slaen dat het selue als dan soude geschieden in Engelandt. Daer sijluyden op geseyt hadden dat de Staten geen swarigheyt souden maken int munten vande voorsz. enckele ende dubbele nobelen met de wapenen ende inscriptien van Engelandt ende oock andere Engelsche munt maer dat het selue behoorde te geschieden binnen de stadt Dordrecht als daer toe gepriuiligeert ende dat de cours of loop van deselue munt na aduenant vande waerde vant alloy of de intrinsique valeur met andere munten van dese landen moest gelijk worden gemaect daer contrarie soude worden ghedaen alsoo den dubbelen nobel in reguard van het ander gelt van dese landen ende oock den angelot van Engelandt ontrent twee guldens bouen .de waerde wert uytgegeuen ende den halue na aduenant alsoo kennelijk was dat die angelotten maer tot 15. guldens ende den dubbelen nobel tot 17. guldens cours hadden ende dat daer uyt reysen most rijnsing van alle andere munten tot groot intrest ende schade vande ingezeteenen van dese landen ende bijzonder vande rentiers ende oock sonderlinge interest vande trafficque ende koophandel die van dese landen in andere landen moet worden gedaen ende dat binnen Dordrecht een muntmeester was met alle officieren vande munt goede ende getrouwe persoonen dat niet te min de Staten sijn Exc. int stellen van noch een muntmeester binnen Dordrecht ten fine voorsz. wel souden accommoderen als op tpoint vanden loop van de voorsz.

munt ordre was gestelt. Dat zijn Exc. eyndelijck daer op hadde verklaert van gene meyningh te wesen yet te doen dese of andere saecken aengaende tegen de priuilegien van den lande of eenige steden ende dat hij mitsdien de voorsz. saecke nopende de loop vande voorsz. munt ende het stellen vande muntmeester noch soude houden in bedenken. Waer na echter aduertentie ghekomen is dat den voorn. *Hans Vlaminck* met het oprechten van de munt binnen Amsterdam was voortgegaen ende hebben de gedeputeerden van Dordrecht daer tegens ghedaen de protestatie hier na volgende:

De gedeputeerden van Dordrecht te weten *Jan Pauli Thomas Rochusz.* ende mr. *Joost de Menyn* raedt ende pensionaris aldaer hebben verklaert dat sij nv de derdemaal de heeren Staten slandts hebben verthoent ende aengedient hoe dat eenen *Hans Vlaminck* hem vanteert ende vordert een nieuwe munt binnen de stede Amsterdam op te rechten alwaer hij oock geaccommodeert is van een plaets in seecker clooster door voorschrijuen of recommandatie van zijn Exc. soo men verstaet ende dat hij aldaer int werck is om alle preparatie daer toe nodich te maecken ende vorderen ende dat de ijzers aldaer noch gesteecken worden al niet tegenstaende dat zijn Exc. maendagh voorlede tegens de heeren van Schagen den aduocaet van tlandt ende andere gedeputeerden specialijck tot dien eynde aen zijn Exc. gesonden selfs verklaert heeft dat hij gehoort hebbende dat volgende de priuilegien geen munt binnen Hollandt mochte

worden geopent dan binnen de stadt Dordrecht niet van meyninge was noch in dese noch in andere saecken te doen tegens de priuilegien ende gerechtigheden van den lande noch tegens den tractate met hare Majesteyt ende sijn Exc. gemaectt ende gerenoueert maer dat hij wel van meyninge was te doen remedieren ende voorsien op de abuysen in het stuck vande munt gepleeght ende op den loopenden cours vanden gelde met aduis vanden Rade van Staten ende daer op gehoort den genen die men gewoonlijk is van oudts daer op te hooren ende dat hij geen Engelsche munt soude doen munten dan binnen de stadt Dordrecht ter gepriuiligeerde ende gewoonlijke plaetse maer dat hij niet verstondt verbonden te zijn aen de officiers vande munt aldaer. Al twelck de gedeputeerden van Dordrecht oock hebben aengedient in den voorsz. Rade van Staten die hen oock daer op voor andtwoordt gauen dat hier in die voorsieninge soude worden gedaen dat de stadt Dordrecht in hare priuilegien niet soude worden verkort maer dat dies niet tegenstaende de voorsz. saecke binnen Amsterdam sulksx als voren stilswijgende wordt geuordert sonder dat sij konnen verstaen dat hier in gemedieert wordt of de voorsz. *Hans Vlaminck* eenige interdictie ghedaen is van niet voorts te varen ende beduchtende dat het werck aldaer volbracht de munt opgerecht de officiers gestelt sijnde de saecke als dan met meerder swarigheyt ende difficulteyt soude worden gerecht ende gerepareert dan nu in het beginsel verhindert ende

belet. Waeromme sy voor een derde ende laetste-mael mijn voorsz. heeren Staten slands hier van wel hebben willen aduerteren ende versoecken dat sij de priuilegien hoogheden ende gerechtigheden vanden lande int gemeen ende de stad Dordrecht int particulier in dit regael ende souuerain stuck vande munt sulcx willen voorstaen dat het gemeene landt ende die van Dordrecht in haere voorsz. priuilegien gemunieert ende beuestight met de possessie van meer dan 100 jaeren ende bouen memorie van alle menschen niet worde verkort andersints ende bij gebreecke van dien en sien de gedeputeerden voorsz. niet hoe sij de gemeente van Dordrecht sullen kunnen appayseren ende in officie houden ende doen continueeren in dese sware lasten ende contributien volgens de nieuwe ordonnantien die voornamentlijk worden gedaen om de priuilegien ende gerechtigheden vanden lande ende steden voor te staen ende te maintaineren als men de stadt van Dordrecht in limine metter daet soude versteecken ende priueren van alsulcke heerlijcke ende regale priuilegien als is t priuilegie vande munt des sij bij desen expresselijck protesteren.

Omme waer van sijn Exc. of sijnen rade vertoogh te doen zijn gecommitteert een van de edelen den aduocaet vanden lande een van Dordrecht Delft Amsterdam ende Hoorn dewelcke gerapporteert hebben dat zijluyden in den raede van sijn Exc. verthoont hebben hoe prejudiciabel het gemeene beste ende weluaren vanden lande soude wesen de erectie vande voorsz. munt jegens de

priuilegien van den lande ende namentlijk vande stadt Dordrecht die groot nadeel van hare neringen ende weluaren voor de vrijdom ende priuilegien vanden lande waren lijdende ende dat de vordering vande contributien ende behoerlijcke gehoorsaemheyt aen sijn Exc. daer door oock soude worden verachtert henluyden in den voorsz. rade voor antwoordt gegeuen was dat de Staten hen wel mochten verseeckert houden dat derectie vande voorsz. munt geen voortganck soude hebben soo sijn Exc. contrairie resolutie genomen hadde ende dat den heer *Kilgri* ten seluen dage na sijn Exc. reysende soude worden gelast van tvoorsz. ver- toogh sijn Exc. oock te deen goet rapport.

I am glad, schreef lord BURGHLEY 18 Februari 1) also, that you have obtained the erecting of the howse of finances, whearein I dowbt not but you have men of sufficient conning for the guiding thereof: but I feare their subteltie, for their be noe people can better skill to make a gaine of coinage than thos Lowe Countriemen.

Onder dagteekening van 8 Juni schrijft BURGHLEY: 2)

But now at this present, hy hir majesties commandment, I am treatyng with the merchantes-adventurors, to make payement of a mass of monny out of the realm, and yesterday I found them redýar than this daye, uppon the news by them receaved of the loss of Grave. Besyde this, I fynd it very hard to mak any bargayn with them, except the certenty of the valews of our monnyes and of the currant monnyes ther might be knowen and stablessed certenly, and therein, truly, my lord, your lordship shall do an

1) BRUCE. p. 158.

2) BRUCE. p. 294 en 295.

honorable act to publish a certenty in those countreys, wherin it is sayd ther is great abuse, not only to the monnyes of England, but of manny other countreys.

To by short in this poynt, my lord, I fynd, that, if our aungell might be rated at 16s 8d, and our shylling at xx^d, the eschang wold be at xxxiijs iiii^d Flemmish for our pownd, and in very truth this is the trew vallew of our monnyes and no more, havyng respect that the floryn or gildern ther is currant but for 13s, and, if your lordship shall stablish this matter for our monnyes, I dout not but our merchantes shall be brought to mak over monthly v^m sterlyng, wherby both transportation of our monnyes shall be stayd and the chardges of carriadg, both by land and sea shall be saved.

I will leave now this humor, and end with the other matter of our merchantes. They complayn gevoossly of the Hollanders shippes of war, that kepeth the ryver of Embden in such sort as then can have no trade to Embden, the lett wherof empeacheth ther trade so as they are less a hable to help you with monny; and trully, my lord, if yow can help that, and by placard stablish the rates of our monnyes ther, yow shall not want ther help with monnyes from hence, the carryeng wherof thyther, is here very evill spoken of; and gretly mislyked of hir majesty, and, as it is here comenly reported, by the over-vallewying of our gold ther, it stollen over thyther, and partly chested up ther, or molten and converted into bass gold, and of this here is very lowd speche by persons malcontent.

Uit den brief twee dagen later (10 Juni) eveneens door BURGHLEY aan LEICESTER geschreven ¹⁾ lezen we, dat toen te Amsterdam ²⁾ Engelsch zilvergeld geslagen werd.

¹⁾ BRUCE. p. 296.

²⁾ Uit den hierop volgenden brief van lord BURGHLEY aan LEICESTER van 21 Juli 1586 blijkt, dat L. het waarschijnlijk achtte, dat deze zilveren munten niet te Amsterdam maar elders, misschien te Gorkum vervaardigd waren.

My good lord, after that I had inclosed my letters herwith sent, ther cam to me some of our marchantes shewyng to me certen coynes of silver stamped at Amsterdam, alltogether in form answerable to hir majestytes testern of silver, both for hir majestytes person, and hir armes, only it had a privet mark by the mynt-master of a litle splayd egle It is thought that this kynd of coyne shall be a grete fraude to our English people, whp raceaving it for xiv^d sterlings, shall lose therby if they send it into England, or els the subjectes of England receavyng the same in pay here, shall also suffer detriment. I thynk your lordship shall do very honorably to look into these indignytes, for, in very truth, this realme hath hertofof suffred gret losses by the lyk imitation of our coynes, embassyng the same in substance, and yet gyvyng a resemblance such as may a long tyme deceave vulgar people.

Deze «testern», testons dus met borstbeeld van koningin ELISABETH en met haar wapen op de keerzijde waren shillingen, zooals blijkt uit den brief van lord BURGHLEY aan LEICESTER van 21 Juli 1586.

Ik vond echter geen exemplaren afgebeeld of vermeld in de werken van RUDING ¹⁾, of GRUEBER ²⁾. Uit niets blijkt echter, dat LEICESTER de hand gehad heeft in het vervaardigen en uitgeven dezer geldstukken van zoo geringe waarde, waarvan hij zelf verklaarde de muntplaats niet te weten. Het komt mij dan ook zeer waarschijnlijk voor, dat de uitgifte eene particuliere speculatie geweest is. Kleine zilveren munten als shillingen, sixpences en groaten alle met borstbeeld van ELISABETH en met het Engelsche wapen op de keer-

¹⁾ ROG. RUDING. *Annals of the coinage of Great-Britain*. 3 ed. London. 1840. 3 vols.

²⁾ H. A. GRUEBER. *Handbook of the coins of Great-Britain and Ireland in the British Museum*. London. 1899.

zijde waren hier te lande veel in omloop en komen in muntvondsten herhaaldelijk voor ¹⁾).

Wel betrokken was LEICESTER bij de uitgifte der dubbele gouden Rosenobels met borstbeeld van ELISABETH, zooals blijkt uit een door hem van uit Gorkum 10 Juni 1586 aan WALSYNGHAM gezonden schrijven. Aan het verzoek boven dien brief gesteld: «I pray you breake or burn this» schijnt niet voldaan te zijn. De brief luidt:

If 2) you send monye hereafter, either make it by exchange, or send it in siluer and coine, expressly the souldier to be paid therwith, whatsoener sophisticall declaracion may be made, except her majesties gaine be marvellous great. I pray you let no man perswade you toe keepe from the poore souldier his gaine, which is this, he shall for his English VIII^d in silver haue more meate, and every thinge els, then for x pennyworth of this coine. The treasurer saith, he must make profit for her majestie of the gold; of the siluer, he, or his deputie, hath it. Truly the dishonor is great to be laid to her majestie, for to get, in vij or 8000^{li}, 4 or 500^{li}. If all her monie had bine turnid into the great dowble rose-nobles, the gain had bine great indeede to her majestie, and some quantitie of siluer withall would doe well, but your angel gets noe gaine here, nor our siluer to be exchanged here, to her Majestie, then were it pittye that the siluer, and the angell, should not be paid to the poore souldier. For is naughty monie he receaues, he can haue but naughty and dere ware for it.

Uit den brief, 21 Juli 1586 door BURGHLEY aan

¹⁾ Zoo bevatten b.v. twee vondsten meerendeels zilveren munten in 1907 en 1912 in de provincie Zeeland gedaan, talrijke shillingen en sixpences van koningin ELISABETH, waarvan er verschillende door het Kon. Penningkabinet werden verkregen.

²⁾ BRUCE. p. 299.

LEICESTER geschreven ¹⁾, blijkt, dat laatstgenoemde in het bezit was van de stempels der dubbele rozenobels.

Your lordship writeth, that I, in my former letter, did sett a rate of the angell and the shillinge, the one at xv^s the other at xx^d and you did doubt wheather I ment it to be the valewe of sterling or otherwise. But I did, and doe still mean it, to have our angell, that is heare x^s, to be curreant theare for xv^s Flemishe, and our sterling shilling that is heare xij^d, to be theare curreant for xx^d Flemishe. And wheare the great rose-noble was theare in estimation farre above his valewe, and nowe is fallen out of that reputacion, I was ever of that minde, and shall be, that new coine in anie cuntrie wheare knowledg is of minting, wille have a higher estimation than his ritches will yeld him, and so I think your lordship should have proved. The experience of him that offred yowe so great sommes for the coinage of the rose-nobles in that cuntrye would have tended to a fall of his great offer within one moneth or lesse; for, trewlie, it is a natural reason in all thinges, that ex nihilo nihil fit, and noe great gaine can ever be made to last, but wheare the cawse and grounde of the gaine shall last. We had heare the like experience for a while, of an offer made by alderman MARTIN, to yeld to hir majestie for the coinage of everye pownd weight of gold into rose-nobles the sum of xxx^s, wher otherwise was never paid above iij^s, for other the best gold; and, having commission to coine the same, he was forced to leave of within the monethe, for that the estimacion of them did sodenlie decaie, and so the coinage perforce did staie, and yet, for that short time, her majesty had awnswered unto hir neare m^{li} for coinage. I perceiue your lordship tath the stampes of the said rose-nobles which your offerer had provided, and, I thinke, if the matter weare renewed unto him againe, he could not mainteine any reason to yeld unto your lordship anie extraoordinarie proffett by coinage

¹⁾ BRUCE. p. 356, 357.

of them, more then of other gold of like fines, whearein I praie your lordship cawse him to be tempted anewe, and lett me knowe his awnswaere, for if hir majestie might have the gaine thearebie, I should be right glad thereof, and would also further it, so as it might be sett downe to what quantitie the coinage should be.

And, for that I sent your lordship word of summ shillinges coined in that cuntrie, the partie that browgt them unto me said, he had them from Amsterdam, as being coined theare; but, as your lordship writeth, it might be at summ other towne, as Gorcum, or such like: but this maie be held for a rule generall, that whearesoever our monies, either gold or silver, be coned in anie othter cuntrie, if the same coines be in waight and fines as good as ours, theare will be noe longe continuance of coinage thereof; for the proffet of the coinage, which is the sufferrantie to the prince, is so small as (it is) hard for privatt men to continue such coinage; but if, otherwise, theie be coined of lesse valewe, then, though for summ time, people may be abused to receive them, yet such monies will not have longe continuance in their estimation.

De volgende vragen doen zich nu voor: Hoe zagen de dubbele gouden Nobels er uit, zijn zij werkelijk geslagen en zoo ja, waar? — Tot heden hebben de Nederlandsche numismaten het er voor gehouden, dat de boven dit artikel afgebeelde munt de te Amsterdam geslagen dubbele Nobel was. Exemplaren van dit zeldzame stuk kwamen dan ook, vooral in 18^{de} eeuwse verzamelingen, nog al eens voor. Het vertoont op de voorzijde koningin ELISABETH, gekroond, naar voren gewend op de troon gezeten, in de rechterhand den scepter, in de linker de wereldbol houdende. Aan hare voeten een valdeur, waarvan ter weerszijden een keten afhangt. Aan beide zijden van de troon een kolom, het geheel

binnen een rand van cirkelboogjes, waarvan de uiteinden door klaverblaadjes gevormd worden. Het omschrift luidt: ELIZABETH : D' : G' : ANG' . - FRA' . ET : HIB' . REGINA : \mathfrak{A} : . Keerzijde: Het Engelsche wapen op een versierde dubbele opengevouwen roos, binnen een rand van cirkelboogjes, die beurtelings door een lelie en een blad vereenigd zijn. Omschrift: A . DNO' . FACTV' . EST . ISTVD . ET . EST . MIRAB' . IN . OCVLIS . NRS , \mathfrak{A} . Een varieteit heeft tot omschrift op de voorzijde: \mathfrak{A} . ELIZABETH : D' . G' . ANG' . - FRA' . ET . HIBE' . REGINA : . , terwijl dat der keerzijde luidt: \mathfrak{A} . A : DNO' . FACTV' . EST . ISTVD : ET . EST . MIRAB' . IN OCVLIS . NRIS .

De Gothische \mathfrak{A} , op beide zijden van het stuk voorkomende, werd dan uitgelegd als te zijn de eerste letter van de muntplaats Amsterdam. We weten echter uit het hierboven aangehaalde werk van GRUEBER en uit KENYON¹⁾, dat de letter \mathfrak{A} voorkomt op alle tusschen 1582 en 1584 te Londen geslagen stukken. De aldus gemerkte munten kunnen dan ook niet door LEICESTER geslagen zijn. De dubbele Nobels tusschen 1584 en 1587 geslagen, hebben een schelp als muntteeken op beide zijden. Een exemplaar is o.a. afgebeeld in het bekende *Placcart / Ende ordonnantie generale / soo op den cours van den Gelde / als op de policie ende discipline betreffende d'excercitie van den Munte ende Muntslach Ghegheuen bij zijne Excellentie in den Haghe den IIII Augustii Anno 1586*. Het woog 10 Engels (15,38 gram) en had een waarde van 15 gulden 4 stuivers. Steeds, tot ver in de 17^{de} eeuw, wordt in de Beeldenaars dit stuk met de schelp als muntteeken, afgebeeld.

¹⁾ R. L. KENYON. *The gold coins of England*. London. 1884.

Toch komt het mij zeer twijfelachtig voor dat LEICESTER, zoo hij hier te lande al heeft laten munten, daartoe op die stukken het muntteken gebruikt heeft, zooals het op de te Londen vervaardigde stukken voorkwam. Was dit stuk hier te lande gemunt, dan zou het bovendien wel veelvuldig voorkomen, hetgeen volstrekt niet het geval is, zelfs in Engeland is het vrij zeldzaam.

Dubbele of enkele Rozenobels van koningin ELISABETH zonder muntteken, of met een vreemd, niet officieel muntteken kon ik nergens vermeld vinden: ook in de rijke verzameling van het Britsch Museum komen zij niet voor.

Wij zagen reeds dat LEICESTER verklaarde van zijn voornemen om te Amsterdam te munten af te zien. Zoowel BOR¹⁾ als WAGENAAR²⁾ verklaren, dat er te Amsterdam dubbele Rozenobels geslagen zijn «doch het munten te Amsterdam had geen gevolg», voegt laatstgenoemde er bij. THOMAS SNELLING in zijn «*Miscellaneous views of the coins struck by English Princes in France*» zegt daarvan, in het laatste gedeelte zijner voorreden: «We do not know to distinguish those (gold nobles) of ELIZABETH'S, which we are informed were struck by the Earl of LEICESTER when Governor there, from those coined in the Tower, no more than we can the double ones both sorts were struck at Amsterdam, he infringing thereby the exclusive privilege, that the City of Dort had always enjoyed of coining in South-Holland». Ook D. GROEBE in zijn *Beantwoording der*

¹⁾ BOR. *Nederlandsche Oorlogen*. III. p. 491.

²⁾ I. WAGENAAR. *Nederlandsche Historie*. VIII. p. 146—147.

Prijsvraag van de Munten en hetgeen daartoe betrekking heeft sedert 1500 tot 1621, kent geen Amsterdamsche dubbele Rozenobels.

Om al deze redenen komt het mij dan ook hoogst waarschijnlijk voor, dat LEICESTER hier te lande geen dubbele of enkele Rozenobels heeft laten munten.

Ten slotte nog een enkel woord omtrent HANS VLAMING, den muntmeester van LEICESTER.

Op de veiling der numismatische bibliotheek van wijlen den heer ADRIAAN BOM, 28 Juni 1916 te Amsterdam gehouden, werd door mij aangekocht (N^o. 560 van den Catalogus) een aantal handschriften, aantekeningen enz. op de Nederlandsche numismatiek betrekking hebbende, waarin ik het volgende ongedateerde en niet geteekende oorspronkelijke concept vond:

Munte
Request
HANS VLAMINCK.

*Aen myn Ed. Mogende Heeren de
Generale Staten der Nederlandsche
geunierde Provincien.*

Verthoont reventelick HANS VLAMING Uwer Ed. dienaer, hoe dat hij Suppl^t. van zijn jonckheyt aff lange jaeren gearbeyt heeft ende geoeffent is, in munten van verscheyden Heeren Forsten ende Staten, sulcx dat hy Suppl^t. by diversche forsten van Duyslant zoo bekend ende geacht is geworden, dat hy de forst van Cleeff ende Gulick, mitsgaders

oock andere Forsten ende Heeren hem Suppl^t. als muntmeester gebruyckt hebben, waer deur de Suppl^t. hem verscheyde maelen gevonden heeft in Duytslandt op Probation taghen, ende andere Solemnele Vergaderingen van Muntm^rs ende heure Generalen ofte Super Intendanten, in vougen dat de Suppl^t. groote experientie ende eruarentheyt gegregen heeft, ende deur zijn continuele bekommeringen, verscheyde schoone ende vorderlicke inventien ende middelen geuonden heeft, de muntschap betreffende, wezende van groote importantie ende strekkende tot groot prouffyt van de gemeene saecke.

Daeromme heeft de Suppl^t. geraden geuonden Uwe Ed. te remonstreren, dat soo verre U Ed. believe een munte te leggen in Rijnberck, ende hem Suppl^t. ofte synen outsten zoon daer toe als Muntm^r. aen te nemen, mits verleenende daarvan acte, dat de Suppl^t. aldaer groote excessive prouffyt weet te doen, tot voordeel van 't gemeen landt, Welverstaende nochtans dattet gelt dat by den Suppl^t. ofte zijnen outsten zoon geslaegen zal werden, zoo goet ende van fijnen alloy zal zijn, alst op eenighe plaetsen van de Geunieerde Provincien geslaegen werdt, Gelyck het oock zoo goed zal zijn ende op zulcken ordre ende voet geslaegen zal werden alst int Ryck geslaegen werdt,

All 't welck gout ende silver dat aldaer geslaegen ende verbezicht zal werden, zal de Suppl^t. procureren ende bekomen van landen gelegen buyten de geunieerde prouincien alwaer hij Suppl^t. het geslaegen gelt wederom doen brenghen ende

wellichlichen ontfangen zal werden, sonder dat de Suppl^t. tgout ofte silver dat tot Rynberck voorsz. verarbeyt ende geslaegen zal werden soucken ende retourneren zal uyt Spangien ofte de Geunieerde provincien, ofte oock aldaer uytgeven zal, dat hy te vreden is, dat in de acte zijn commissie uytgedrukt werdt, Sulcx dat de geunieerde provincien noch de munten van dyen, by het stellen van de Munte tot Rynberck voorsz. geen schade noch prejudicie zullen connen pretenderen, noch metter daet int minsten vercort werden, By welke middelen Uwe Ed. deur de Sleschat ende overcomste groote proufflyten zal connen doen, als de Suppl^t. by naerder communicatie Uwer Ed. zal ontdekken, Waer op Uwer E. gelieven zal te letten, ende te meer toe genegen te zijn, zoo notoir ende kennelick is dat den Heer TROCSSES Keurvorst van Ceulen, hyer te lande zynde in den jaere xv^c lxxxuy ende daervoor ende nae, verscheyden specien van gout ende silvergelt tot Rynberck voorsz. geslaegen heeft, eensdeels blyckende by de figure ofte 't affsetsel van de twee specien hyer aengehecht, waer van de remonstrant des versogt zynde Uwe E. breeder en volcomener onderichtinge zal doen deur den ysersnijder ende muntgesellen ten selven tyde aldaer in de munte gearbeyt hebbende, ende tegenwoordig residerende alheyr te lande, Sulcx zoo verre Uwe E. tottet stellen van een munte tot Rynberck voorsz. belieft te verstaen, ende des Suppl^t. voorgemelde middelen Uwer E. aengenaem zijn, mits verleenende hem Suppl^t. ofte

zijnen outsten zoon daer van acte,* dat Uwer Ed. by t'aennemen van de voorgewende middelen des Supplst. persoon ofte zijnen oudsten zoon op derzelve munte voor alle anderen prefereren zult, is voorts de Suppl^t. overboodich Uwer Ed. te kennen te geven ende te openbaeren de middelen ende inventien daer mede de Suppl^t vastelyck betrad, ende Uwer E. verseekert dat het gemeene lant groote excessive prouffytten zal connen doen, nyet twijfelende of Uwer E. zal dselve middelen goet vinden ende wel bevallen.

«t Affsetsel vā de twee specien hyer aen gehecht» bestond uit afslagen op wit carton van de voorzijde van een Thaler van 1584 met borstbeeld van GEBHARD II TRUCHSESZ, aartsbisschop van Keulen¹⁾ en van de voorzijde van een halven Thaler van den zelfden eveneens van 1584²⁾, beide hoogst zeldzame stukken.

Daar wij in het request lezen, dat de munten voor den aartsbisschop van Keulen geslagen zijn in 1584 «ende daervoor ende nae» is er m. i. veel voor om aan te nemen, dat wanneer LEICESTER zijn munten buiten ons land had willen laten slaan, dat wel te Rynberk zou zijn geschied. Het ongedateerde request is m. i. door HANS VLAMING ingezonden kort nā het vertrek van LEICESTER. Misschien hoopte hij bij de Staten-Generaal meer succes te hebben dan bij LEICESTER.

¹⁾ Verg. MADAI. *Volständiges Thaler-Cabinett*. I. en SCHULTHESZ-RECHBERG. *Thaler-Cabinet*. II. 3318.

²⁾ Verg. SCHULTHESZ-RECHBERG. II. 3315.

HANS VLAMINGH, of misschien den in het request genoemden oudsten zoon, vond ik nog vermeld in Nov. 1605, toen hem is «toegelegt 100 daelders, voor den goeden ijver, getoont om het verloop in 't stuck vande munte te helpen redresseren, weshalve hij alhier in den Hage eenige dagen gevaceert heeft». ¹⁾

's-Gravenhage, Sept. 1918.

A. O. VAN KERKWIJK.



¹⁾ DOLT VAN FLENSBURG. *Archief*: IV. p. 123.